

FAŞİZME KARŞI DİRENMENİN YENİ BİR OLANAĞI VE BİR SİVİL İTAATSİZLİK ÖRNEĞİ OLARAK ANKARA YÜKSEL DİRENİŞİ

*Eylül Deniz Yaşar**

ANKARA YÜKSEL RESİSTANCE AS A NEW OPPORTUNITY TO RESIST FASCISM AND AN EXAMPLE OF CIVIL DISOBEDIENCE

ÖZET

Bu çalışma, “İşimi geri istiyorum” talebi ile tek kişilik bir sivil itaatsizlik eylemi olarak başlayan Nuriye Gülmen eyleminin, “Yüksel Direnişi” olarak toplumun farklı sınıfsal kesimlerini dikey olarak kesen uzun soluklu bir fiili mücadeleye dönüşmesi ve iktidarın emekçilere doğrudan bir saldırısı olma anlamı taşıyan KHK’lere karşı, özelde eğitim ve bilim emekçilerinin, genelde saldırı altındaki tüm kamu emekçilerinin çalışma hakkı ve iş güvencesini korumaya ve geri kazanmaya dönük bir öz savunması olma anlamı taşıması açısından ne tür özgünlükler barındırdığına ışık tutmaktadır. Akademisyen Nuriye Gülmen’in bir emekçi kadın olarak tek başına Yüksel Caddesi’ne çıktığı ilk günden itibaren iktidarın baskı ve tahakküm mekanizmaları ile gün be gün artan dozda yüzleşmesi, nihayet Semih Özakça ile başladığı ve iktidar tarafından tutuklama ile yanıtlanan açlık grevi iktidar ve şiddet kavramları bağlamında incelenerek Gülmen şahsında somutlanan bireysel itaatsiz duruşun, şiddetsizlik, ilk günden son güne kadar açık ve istikrarlı bir şekilde öne çıkan somut talepler ve iktidarın kanunları açısından suç sayılan eylemin kendi haklılığını temel alarak kararlı şekilde sürdürülmesi gibi özellikleriyle nasıl bir “sivil itaatsizlik” örneği oluşturduğu ortaya konmaktadır. Böylece grevler başta olmak üzere işçi sınıfının her türlü hak arama eylemini OHAL bahanesi ile yasaklayarak faşizan uygulamaları işçi sınıfına dönük sistematik bir saldırıya dönüştüren siyasal iktidar karşısında toplumun kitlesel bir suskunluğa itildiği bir dönemde sunduğu alternatif direnme modeli ile Yüksel İnsan Hakları Anıtı’nın bir eylem alanı olarak kazanılması sonrasında yeni direnişçilerin katılımı ile büyüyen ve çok farklı sınıfsal katmanları sınıf dayanışması temelinde bir araya getiren Yüksel direnişinin “sivil itaatsizlik” çerçevesinde yeni bir direnme olanağı ve zemini ortaya koyduğu savunulmaktadır.

ABSTRACT

* Ankara Üniversitesi, Sistematik Felsefe ve Mantık Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

This paper tries to light on the distinctness of the Nuriye Gülmen protest which started as an individual act and then how it turned out to be “Yüksel Resistance” as a long-termed struggle de facto which intersects different classes of the society vertically as well as showing the self-defensive meaning of how this resistance to preserve the employment security and to defend the right to labor of the public laborers of education and science in private and of the whole public workers in general against the KHK’s (statutory decrees) which means a direct attack of the political power against laborers, The confrontation of Nuriye Gülmen with the oppression and domination of the governmental power in increasing dosage from the first day on she stood up in Yüksel Street by herself as a laborer woman and the hunger strike she begun with Semih Özakça which finally returned their imprisonment by the political power will be analyzed with respect to the notions of power and violence. By so, the “civil disobedience” characteristics of the Yüksel Resistance will be presented by listing the attributes of the resistance such as non-violence, explicit and clear solid demands which steadily comes to the forefront from the first day on and continuation of the action justified by its own rightfulness even though it is considered as outlawed by the political power which was all emerged in the civil disobedient standing of Gülmen at first. Thus, it is defended that Yüksel Resistance which grew with the addition of new resisters after Yüksel Human Rights Statue had been earned as a protest zone and manages to bring different people from different layers of social classes together on a ground of class solidarity serves a possibility and ground for an opposition within the frame of a civil obedience with the alternative resistance model it serves in such a conjuncture where any action of the working class to claim rights is forbidden with the excuse of OHAL (State of Emergency) by the political power who takes advantage of the fascist applications to attack proletariat and working classes in a systematic manner.

Anahtar Kelimeler: *Sivil itaatsizlik, pasif direniş, şiddet, iktidar*

Keywords: *Civil Disobedience, passive resistance, violence, power*

GİRİŞ

Eylül Deniz Yaşar
Faşizme Karşı Direnmenin Yeni Bir Olanağı ve Bir Sivil
İtaatsizlik Örneği Olarak Ankara Yüksel Direnişi
Ankara Yüksel Resistance as a New Opportunity to Resist
Fascism and an Example of Civil Disobedience

Haksız yere insanları hapseden bir devletin
çatısı altında, haklı bir insan için doğru yer de
yine hapisanedir.

Henry David Thoreau

Türkiye’de 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası içine girilen olağanüstü hal süreci temel hak ve hürriyetlere yönelik artan baskıların yanı sıra emekçiler açısından da ardı arkası kesilmeyen yeni sınıfsal saldırıların zemini olmuştur. “100 binden fazla kamu çalışanı, herhangi bir bireysel gerekçe ya da kanıt sunulmaksızın, sadece ‘terör örgütüne aidiyeti, iltisakı ya da irtibatı’ bulunduğu yönündeki genel gerekçelerle kanun hükmündeki olağanüstü hal (OHAL) kararnameleleri (KHK) kapsamında görevlerinden ihraç edilerek¹ hem kamu hizmetinden men edilmiş hem de “terör fişlemesi” ile özel kurum ve kuruluşlarında çalışmalarının önüne engeller konulmuştur.

Tüm diğer kamu emekçileriyle birlikte öğretmenler ve akademisyenler başta olmak üzere eğitim emekçileri de KHK saldırılarından azımsanmayacak bir pay almış ve neredeyse kimi bölümleri kapanmaya yüz tutacak şekilde üniversitelerin akademik kadroları boşaltılmıştır. Üniversiteden atılan insanların özel üniversitelerde çalışmamasını veya herhangi bir şekilde özel sektörde görev alamamasını hedefleyen planlamaların meşru amaçla bir ilgisi olmadığı² ve bu hukuk dışı uygulamanın bir anlamda “sivil ölüme”³ mahkûm etme anlamı taşıdığı açıktır. Kaldı ki hedeflenen ölümlerin sivil olmaktan çıkarak gerçek ölümlere evrilmesi çok zaman almamış ve görevden alınan, tutuklanan ya da meslekten ihraç edilen çeşitli meslek gruplarından -çoğu kamu görevlisi- en az 37 kişi intihar etmiştir.⁴ İşte böylesi

¹ Uluslar arası Af Örgütü (2017). *Gelecek Karanlık Türkiye’de İhraç Edilen Kamu Çalışanlarına Dönük Sonu Gelmeyen Baskılar* (Endeks:EUR 44/6272/2017). Londra: Amnesty International Ltd. s.6

[https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/GelecekKaranlikTRAmnesty\(1\).pdf](https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/GelecekKaranlikTRAmnesty(1).pdf)

²Altıparmak K. (2016,6 Eylül). OHAL KHK’leri “Sivil Ölüm” mü Demek?

<https://m.bianet.org/bianet/siyaset/178496-ohal-khk-leri-sivil-olum-mu-demek>

³ Küçük, C.. (2016, 16 Ocak). ‘Medeni Ölüm’ mekanizmaları başlıklı köşe yazısında bkz.: *Tıpkı Batı’daki gibi medeni ölüm mekanizmaları kurmak gerekir. Yani savcılar işe el atmadan üniversiteler hemen o akademisyenlerin iş akdini feshetmeli. O kişiler bir daha iş bulamamalı ve kariyerleri bitmeli. Medyaya çıkamamalı ve toplum da onları otomatik olarak dışlar.*

<http://www.star.com.tr/yazar/medeni-olum-mekanizmalari-yazi-1082729/>

⁴ Öztürk, F.(2017, 29 Nisan). OHAL intiharları: 9 ayda en az 37 kişi kendini öldürdü.

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39745716>

bir tablo içinde Selçuk Üniversitesi'nde araştırma görevlisi iken açığa alınan Nuriye Gülmen, 9 Kasım günü saat 12:30'da Ankara Yüksel Caddesi İnsan Hakları Anıtı önünde "İşimi geri istiyorum" talebi ile oturma eylemini başlatacağını duyurmuş ve belirttiği tarih, saat ve yerde bundan sonra hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı yeni bir dönemin de başlangıcı olan eylemini başlatmıştır.

YÜKSEL DİRENİŞİ'NİN KISA TARİHÇESİ

BİRİNCİ EVRE: OTURMA EYLEMİ

Nuriye Gülmen'in tek başına bir pasif direniş formatında başlattığı oturma eylemi, iktidarın sokak muhalefetine gerek yasal gerek fiili tüm yollarla susturmak için tüm imkânları eline aldığı olağanüstü hal uygulamalarının ortasında yeni bir eylemlilik sürecini tetikleyen bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Özelde "İşimi geri istiyorum" temel talebini ön plana alan bu tek kişilik eylemin politik gücü genelde çerçeveden bakıldığında milyonlarca yurttaşı etkileyen OHAL ve KHK hukuksuzluklarını karşısına almasında açığa çıkmaktadır. Eylemin "(...) demokratik bir sistemde ortaya çıkan ciddi haksızlıklara karşı, yasal imkânların tükendiği noktada son bir çare olarak başvurulmuş, kendisine anayasayı ya da toplumsal sözleşmede ifadesini bulan ortak adalet anlayışını temel alan, şiddeti reddeden, yasa-dışı politik bir edim"⁵ olarak sivil itaatsizlik karakteri ise OHAL döneminin verili toplumsal gösteri ve yürüyüş yasaklarını tanımaması yönüyle "yasa-dışı" olması ancak meşruluğunu yasalardan değil kendi taleplerinin gücünden ve haklılığından alması yönüyle daha belirgin olarak açığa çıkmaktadır. Yüksel Direnişi halen izinsiz yapıldığı için yasadışı ancak

⁵ Coşar Y.(2014). Önsöz:Sivil İtaatsizlik. Arendt H., Dworkin R., Habermas J., Galtung J., King M.L., Rawls J., Snaer H., Thoreau H.D.(2014), *Kamu Vicdanına Çağrı Sivil İtaatsizlik*. Yakup Coşar (Alm. Çev.), İstanbul:Ayrıntı. (İlk Baskı 1997) içinde (S.9-54). S.10

tartışılmayacak derecede meşrudur. Ve OHAL kanunlarında yasak olan bu eylem gizli saklı şekilde, kim tarafından, hangi gün, nerede, ne yapılacağı belirsiz şekilde ilerlememiş; aksine Gülmen, eylemin yeri ve saatini daha başlamadan önce duyurarak ve her gün bir sonraki gün aynı yere ve saate herkese destek ve katılım çağrısı yaparak eylemi sürdürmüştür ki bu da eylemin sivil itaatsiz karakterine ilişkin başka bir kilit noktayı işaret eder: “Yasa-dışı olmasına rağmen sivil itaatsizlik gizli değil, *açık/aleni* bir eylemdir. Alenilik sadece eyleme katılanların kendilerini gizlememelerini değil, yapılan eylemin kamuoyunca *algılanabilir* özellikle olmasını gerektirir.”⁶ Gülmen, eyleminin ilk gününde polis saldırısına uğrayarak gözaltına alınmış ve gözaltından çıkar çıkmaz eylemini sürdüreceğini deklare etmiştir. Eylemin çağrısı açıktır: Her gün öğlen saatlerinden akşam saatlerine kadar İnsan Hakları anıyı önünde oturma eylemi yapmak. Bu kadar basit ve net. Ertesi gün ve takip eden 17 gün boyunca yine aynı saatte, aynı yerde eyleme devam etmek istediği için henüz alanına adım attıktan sonra henüz bir kaç dakika içinde gerçekleşen hızlı polis saldırıları ile tekrar gözaltına alınmıştır.

Eylemin “İşimi geri istiyorum” temel talebi etrafında KHK ile ihraç edilmenin içerdiği ciddi haksızlık üzerinde şekillenmesi “eşit özgürlükler ve eşit şans ilkelerinin ihlal edilmiş olmasının ve haksızlığın politik muhalefete rağmen uzun süredir devam etmesinin gerekliliğini şart koşan”⁷ sivil itaatsizliğin temel bir unsurunu oluşturmuştur. Bu şekilde her gün tekrarlanan ve sivil itaatsiz karakterine yönelik ilerleyen bölümde daha detaylı analiz edeceğimiz bu eylem ve saldırı ritüeli sürerken Mardin Mazıdağı Cumhuriyet İlkokulu'nda görev yaparken açığa alınan ve aynı zamanda evli bir çift olan sınıf öğretmenleri Semih Özakça ve Esra Özakça da 17 Kasım 2016 tarihinde Gülmen'e destek vereceklerini açıklamış ve Semih Özakça aktif olarak oturma eylemine katılan ikinci direnişçi olmuştur. Bu noktadan sonra Yüksel'de her gün gerçekleşen eylemde Gülmen ve Özakça dövizlerini birlikte açmış, birlikte oturma eylemi iradesini sürdürmüş ve günlük polis ve gözaltı saldırılarının birlikte hedefi olmuşlardır.

⁶ KVÇ. S.11

⁷ KVÇ. S.15

Eylül Deniz Yaşar
Faşizme Karşı Direnmenin Yeni Bir Olanağı ve Bir Sivil
İtaatsizlik Örneği Olarak Ankara Yüksel Direnişi
Ankara Yüksel Resistance as a New Opportunity to Resist
Fascism and an Example of Civil Disobedience

Gülmen ve Özakça'nın ikili direnişine bir süre sonra eklenen üçüncü isim ise Veli Saçılık olmuştur. Burdur E tipi Cezaevî'nde 5 Temmuz 2000'de tutsaklara yönelik gerçekleştirilen operasyon sırasında kepçe ve dozerlerle sağ kolu koparılan Veli Saçılık da Aile ve Sosyal Politikalar Ankara İl Müdürlüğü'nde sosyolog olarak çalışırken KHK ile ihraç edildikten sonra, Gülmen ve Özakça'ya uygulanan polis şiddetini protesto etmek amacıyla 24 Kasım 2016'da Yüksel'de direnişe destek vermeye gelmiş ve polislin sert saldırısı ile gözaltına alındığı bugünden sonra baskılara karşı desteğini "İşimi geri istiyorum" talebi ile sürekli eyleme dönüştürerek fiili olarak Yüksel direnişçilerinden biri haline gelmiştir.

"Üç kelepçe", "Kaskla vurdular"

Gülmen, Twitter hesabından "Semih Özakça, Mazlum Bageri, Mahir, Veli Saçılık, Eda, Zeynal Danacı, Seyri Sokak Muhabiri Oktay, Eylül ve Mahmut Konuk'la gözaltındayız" açıklaması yaptı.

Eylül Deniz Yaşar
Faşizme Karşı Direnmenin Yeni Bir Olanağı ve Bir Sivil
İtaatsizlik Örneği Olarak Ankara Yüksel Direnişi
Ankara Yüksel Resistance as a New Opportunity to Resist
Fascism and an Example of Civil Disobedience

29 Ekim 2016 KHK'si ile ihraç edilen Sosyal Bilgiler öğretmeni Acun Karadağ da 14 Kasım 2016 tarihinde Altındağ'da bulunan son görev yaptığı okul Halim Şaşmaz Ortaokulu önünde oturma eylemi başlatmıştır.

Karadağ, eyleminin ilk günü polisi saldırısı ile gözaltına alındıktan sonra her gün okulunun karşısında kaldırımda eylemini sürdürerek ve her gün polis saldırısına direnerek "İşimi geri istiyorum" talebini haykırmaya devam etmiştir. Polis saldırıları ile kalp rahatsızlığı tetiklenen Karadağ'ın geçirdiği kalp ameliyatı sonrası kalbine pil takılmış ve Karadağ bir süre istirahat ettikten sonra Yüksel Caddesi'nde Nuriye Gülmen, Semih Özakça ve Veli Saçılık'ın uğradığı sert polis saldırılarına bir yanıt olarak direnişini Yüksel'e taşıyacağını açıklamıştır. Böylece Yüksel Direnişi'nde direnişçi sayısı dörde ulaşmış ve ardından uzun zamandır direnişe destek veren Esra Özakça ve Adana'dan Ankara'ya desteğe gelerek fiili olarak direnişe katılan ihraç Matematik öğretmeni Mehmet Dersulu, Yüksel Direnişi'ne aktif direnişçi olarak katıldıklarını deklare ettikten sonra Nuriye Gülmen şahsında tek kişi ile başlayan Ankara Yüksel Direnişi altı kişilik sürekli bir eyleme evrilerek büyümüştür.

Yüksel Direnişi'nin önemli dönemeçlerinden biri her gün eyleme saldıran polisin 28 Kasım 2016'da sürekli saldırıyı keserek alandan çekilmesi olmuştur. Böylece Yüksel Direnişi İnsan Hakları Anıtı önünde her gün 13:30'da basın açıklaması ile başlayıp 18:00'da ikinci bir basın açıklaması ile bitirilen sürekli bir oturma eylemine dönüşmüştür. Böylece kamusal niteliği iyice görünürleşen eyleme gün içinde sık sık ziyaretçiler uğramaya başlamış ve direniş talepleri alanda sürekli toplanan destek imzaları ve dağıtılan bildirimler ile sokaktan geçen herkese daha yaygın şekilde duyurulmaya başlanmıştır.

Süreklileşen basın açıklamaları, şiir ve müzik dinletileri, söyleşiler, sokak tiyatroları gibi çok çeşitli etkinlikler ile “İşimi geri istiyorum” diyen ihraç kamu emekçilerinin eylemi büyüyüp gerek KHK saldırısına ile ihraç edilmiş diğer kamu emekçilerinin ziyaretleri gerekse taşeron işçilerden sanatçılara öğrencilerden milletvekillerine kadar çok çeşitli kültürel ve sınıfsal katmanlardan ziyaretçilerin desteği ile zenginleşmiş, yaygınlaşmış ve toplumsallaşmıştır.

İKİNCİ EVRE: AÇLIK GREVİ

Yüksel Direnişi'nin bir diğer önemli dönemeci ise Gülmen ve Özakça'nın 11 Mart 2017 tarihinden itibaren başlayacaklarını duyurdukları süresiz açlık grevi deklarasyonu olmuştur. 9 Mart'ta açlık grevleri ile ilgili TBMM'de basın açıklaması yaptıktan sonra gözaltına alınan Gülmen ve Özakça, 11 Mart'ta başlatacaklarını duyurdukları süresiz açlık grevine gözaltına alınmalarının bir sonucu olarak 9 Mart'ta başlamıştır. Süresiz açlık grevinin fiili olarak

Eylül Deniz Yaşar
Faşizme Karşı Direnmenin Yeni Bir Olanağı ve Bir Sivil
İtaatsizlik Örneği Olarak Ankara Yüksel Direnişi
Ankara Yüksel Resistance as a New Opportunity to Resist
Fascism and an Example of Civil Disobedience

başlaması ile birlikte bu zamana kadar sadece gündüzleri devam eden Yüksel Direnişi de gece nöbetleri ile 24 saatlik bir oturma eylemine dönüşmüştür. Gülmen ve Özakça da serbest bırakılmalarının ardından Yüksel direniş alanına dönerek açlık grevlerine ve oturma eylemlerine devam etmişlerdir.

Seyri Sokak
8 Mayıs · 🌐

Arkadaşlar! #NuriyeGulmen hocamız, yoldaşımıza, #SemihOzakca hocamız, yoldaşımıza artık her zamankinden sıkı sarılma zamanıdır! Bu kareye iyi bakın! Nuriye Gülmen onurdur! Onurumuza sahip çıkacağız!

Açlık grevi başladıktan sonra geceli ve gündüzlü olarak altı direnişçinin ve destekçilerin sürekli nöbet değişimleri devam eden direniş, mesai bitimi ve iş çıkışı direniş alanını daha rahat ziyaret imkânı bulan çok çeşitli iş kollarından yüzlerce farklı emekçinin akşam ziyaretleri ile daha da kitleselleşmeye başlamıştır. Ancak eylemin kitleselliğindeki ve medya görünürlüğündeki en büyük sıçramalardan biri açlık grevi eyleminin 60. günü geride bıraktığı günlerde, Özakça ile birlikte sağlık durumu giderek kritikleşen ve yoğun kilo kaybı yaşayan Gülmen'in direniş alanında fenalaşması sonrası olmuştur. Bu noktadan sonra sadece Yüksel direniş alanında değil Türkiye'nin ve dünyanın çok farklı kentlerinde Gülmen ve Özakça için destek açlık grevleri başlatılmıştır. Oturma eylemi ile başladıktan sonra nicel ve nitel olarak sıçramalarını sürdüren Yüksel Direnişi'nin süresiz açlık grevi ile pasif direnişi olabileceği en uç noktaya taşınmış olması ile birinci evrede daha az sayıyla ve bulunulan yerlerdeki çeşitli kısıtlı eylem ve etkinliklerle selamlanan direnişe verilen destek ve dayanışma da nicelik ve nitelik olarak daha üst noktalara taşınmıştır. İkinci evrede açlık grevi sonrası dayanışma çok daha kitlesel şekillerde hem de destek veren çoğu kişinin kendisinin de kendi bedeni ile açlığa ortak olma eylemleri ile nitel sıçrama yaşamıştır.

Yüksel direniş alanında süreleri değişmekle beraber çoğunluğu 1 günlük süre ile devam eden destek açlık grevlerine farklı kurumlardan ihraç edilmiş/edilmemiş kamu emekçilerinden ihraç edilmiş/edilmemiş Barış Akademisyenleri ile Ankara Dayanışma Akademisi ve Sokak Akademisi'nden akademisyenlere; Ostim, İvedik ve Sincan gibi organize sanayi havzaları başta olmak üzere çeşitli fabrika ve atölyelerde çalışan işçilerden CHP ve HDP'den milletvekillerine; Ankara Üniversitesi, ODTÜ ve Hacettepe gibi Ankara'da siyasal öğrenci hareketinin görece yüksek olduğu üniversitelerde okuyan öğrencilerden özel sektörde farklı kuruluşlarda çalışan beyaz yakalı işçilere kadar çok geniş bir sınıfsal yelpazede katılım olması Yüksel direnişinin sadece oturma eylemi evresinde değil açlık grevi evresinde de kamuoyu etkisinin artarak devam ettiğini göstermektedir. Açlık grevi direnişi ile büyüyen bu dayanışma karşısında iktidar tekrar saldırıyı seçmiş; önce Nuriye Gülmen ve Semih Özakça'yı tutuklayarak Yüksel İnsan Hakları Anıtı'nı ablukaya almıştır. Semih Özakça'nın eşi Esra Özakça süresiz açlık grevine başlayan üçüncü Yüksel direnişisi olmuştur. Aynı zamanda ülkenin farklı yerlerinden Gülmen ve Özakça'nın talepleri için süresiz açlık grevine giren başka yurttaşlar da olmuştur. Tutuklama saldırısı sonrası Malatya'da diğer üç ihraç kamu emekçisi ile birlikte 100 defadan fazla gözaltına alınarak direniş gösteren ihraç öğretmen Erdoğan Canpolat ve İstanbul Cevahir AVM önünde çok defa gözaltına alınarak direnişini sürdüren ihraç öğretmen Nazife Onay Yüksel Direnişi ile dayanışma göstererek direnişlerini Ankara'ya taşımış ve Gülmen ve Özakça'dan sonra tutuklanan üçüncü direnişçi olmuştur. Bu makalenin kaleme alındığı tarih itibariyle Ankara Yüksel Direnişi 290.günü, Esra Özakça'nın açlık grevi 90.günü, Gülmen ve Özakça'nın açlık grevi ise 170. günü geride bırakmıştır. Pek çok farklı süreli ve süresiz destek açlık grevi halen devam etmekteyken Yüksel Direnişi Ankara Konur Sokak üzerinde her gün 13:30 ve 18:00'da Nuriye Gülmen ve Semih Özakça'nın taleplerinin kabul edilmesi şiarı ile düzenlenen ve polis saldırıları ile sonuçlanan basın açıklaması ile devam etmektedir.

SİVİL İTAATSİZ YÖNÜYLE YÜKSEL DİRENİŞİ ve ETİK ÖZNEMLİK

. Sivil itaatsizlik kavramı tarihsel bir kategori olarak karşımıza çıkar (...) Günümüzdeki içeriğiyle sivil itaatsizlik kavramının doğuşu 19. yüzyıldaki Batı düşüncesine dayanır.”⁸ Sivil

⁸ Thoreau, H.D. *Sivil İtaatsizlik*. İstanbul: Say (Özgün eser 1846 tarihli). S.14

itaatsizlik aynı zamanda “adalet, eylem, direnme, özgürlük, eşitlik kavramları doğrultusunda tanımlanmaya çalışılmaktadır.”⁹ Hem “İşimi geri istiyorum” talebi ile emek mücadelesinin en dolaysız talepleri olan iş ve ekmek talebini KHK’ye karşı mücadelede merkeze alan hem de “OHAL haklarımızı saldırıdır” sloganı ile daha genel ölçekte milyonların adalet ve özgürlük talebi gibi kapsamlı bir siyasi içerikle iktidarın kurumsallaşan faşizme geçişte bir ön basamak olarak kullandığı OHAL yoluyla normalleştirilmeye çalışılan baskı ve yasaklama politikalarının bir teşhiri haline gelen Ankara Yüksel Direnişi, sivil itaatsizliğin bu anlamıyla bir örneği olarak ele alınabilir. “Resistance of Civil Government” (1849) ve “Civil Disobedience”(1866) başlıklı çalışmaları ile literatüre “sivil itaatsizlik” kavramını kazandıran düşünür Thoreau’nun da “yönetimin keyfiliği ve gücünü çıkarları için kullanması nedeniyle yaşam sorunlu hale gelmişse insanların direnme hakkı”¹⁰ olduğundan söz ederek vurguladığı üzere gerek iktidarın gerek polis şiddeti eliyle fiziki, gerek hukuki gerekse her türlü demagoji ile yürüttüğü psikolojik saldırılarına karşı yaşamı savunmak noktasında bir direnme mevzii oluşturması ile de Yüksel Direnişini bir sivil itaatsizlik örneği oluşturmaktadır. S

ivil itaatsizlik kavramını ilk kullanan Thoreau olduysa da “bunu kolektif bir pratiğin parçası haline getirenler İngiliz Sufrajeterleri ve Mahatma K. Gandhi önderliğindeki direnme hareketi”¹¹ olmuştur. Gandhi’nin *Satyagraha (hakikat arayışı)*¹² felsefesi ile birleştirilerek hem etik hem dini hem de siyasi motiflerle şekillendirdiği pasif direniş anlayışı ile öncülük ettiği Newcastle Yürüyüşü, Tuz Yürüyüşü, genel grev ve işbirliği yapmama gibi sivil itaatsizlik eylemleri kolektif bir direniş kültürü yaratma noktasında tarihe önemli deneyimler bırakmıştır. Yüksel Direnişi’nde de “özdenetim, şiddeti dışlayan kolektif bir praksis geliştirme ve bir yanlışı dile getirme, hakikati dile getirme cesareti (*Parrhesia*)¹³ kolektif pratiğin esaslarını oluşturan ilkeler olması yönüyle Gandhi’nin sivil itaatsizliğe kazandırdığı kolektif

⁹ Sİ, s.16

¹⁰ Onat N. (2016). Önsöz. Thoreau, H.D. *Sivil İtaatsizlik* içinde (9-51). İstanbul:Say (Özgün eser 1846 tarihlidir). S.16

¹¹ Çelebi A. (2011). Demokrasinin Derinleşmesi: Bir Yöntem Olarak Sivil İtaatsizlik. *Cogito*, 67. S.80

S.87

¹² DD. S.88’de bkz. “*Satyagraha (...) güçlü bir biçimde hakikat arzusunca yönlendirilmiş siyasal direnmeyi temsil eder. Ortada şiddet yoktur ama organize biçimde engelleme, işbirliğini ve verilen görevleri reddetme, yapmama vb. olağan şeylerin düzenini ve akışın askıya alan bir direnme vardır.*”

¹³ DD. S.89-90

özelliği -Gandhi'nin sivil itaatsizliğinin içerdiği dini motifleri içermeyen- sürdürür niteliktedir. Habermas'ın "sivil itaatsizlik illegal bir faaliyettir. Toplanma ve gösteri yürüyüşleri yasasında sayılan ihlalden daha ağır bir cürüme işaret eder."¹⁴ diyerek vurguladığı illegal karakteri Gülmen'in eyleme çıktığı ilk günden beri "OHAL'i tanımıyorum" ifadesinde açığa çıkar. Dolayısıyla Yüksel direnişi'nde gördüğümüz tek başına yasaklı eylem alanında eylem yasağının ihlali değil, bu yasağa gerekçe gösterilen OHAL yasalarının tamamının reddiyesidir.

Thoreau, Gandhi ve Arendt'in tariflerini de içine alan genel bir sivil itaatsizlik çerçevesi sunan Laker'ın "sivil itaatsizlikte psikolojik baskı ve etkileme arzusu fiziksel şiddetin yerini alır. Örneğin oturma eylemleri vb."¹⁵ tanımlaması da Yüksel Direnişi'nin sivil itaatsiz karakteri ile örtüşmektedir. "Sivil itaatsizlik eylemcisi birey ya da grup eyleminin politik sorumluluğunu üstlenir. Sivil itaatsizlik eylemcisi açısından kamuoyunun gözleri önünde olmak esastır."¹⁶ Yüksel Direnişi'nde direnişçilerin tamamı direnişin hukuki sonuçları olarak gözaltına alınma ve tutuklanmayı göze aldıklarını deklare ederek sivil itaatsiz duruşlarında ortaklaşmaktadırlar. Bu yönüyle direnişteki itaatsiz duruş direnişin tekil tekil her bir öznesinde istikrarlı şekilde açığa çıkmaktadır. Özellikle direnişin son sürecinde yeni bir ceza taktiği olarak verilen "ev hapsi" kararlarını Mehmet Dersulu, Nazife Onay, Acun Karadağ ve Nazan Bozkurt'un "tutuklanmayı" göze alarak itaatsizlikle karşılaşması ve yasağı delmesi ve Nazife Onay'ın bu karara itaatsizlikten tutuklanması sivil itaatsizliğe dair hukuki sonuçları göze alma karakteristiğinin direnişin kendi tarihçesi içinde en yakın örnekleri olmuştur.

Thoreau'nun yaklaşımına göre "yasa-dışılık, alenilik ve hesaplanabilir, siyasi ve hukuki sorumluluğun üstlenilmesi, şiddetsizlik içermesi, adalet anlayışının hatırlatılması ve haksızlıklara karşı yapılması"¹⁷ gibi özellikleri ile karakterize edebileceğimiz sivil itaatsizlik kavramının bu temel karakteristikleri taşıyan Yüksel Direnişi'ne içkin bir eylem biçimi olduğu açığa çıkmaktadır. Liberal demokratik yaklaşımlarda ikircikli bir şekilde ele alınan

¹⁴ Habermas J.(1983). *Ziviler Ungehorsam: Testfall fir den demokratischen Rechtsstaat*. Glotz P. (Ed). *Ziviler Ungehorsam im Rechtsstaat*. Frankfurt: Suhrkamp. S.32'den aktaran Çelebi A. (2011). *Demokrasinin Derinleşmesi: Bir Yöntem Olarak Sivil İtaatsizlik*. *Cogito*, 67. S.80

¹⁵ DD. S.81

¹⁶ KVÇ. S.12

¹⁷ Sİ. S.45

sivil itaatsizlik bir açıdan “liberal yönetim anlayışının dayandığı temeli paradoksal bir biçimde sergilemesi dolayısıyla yasallığın ilgası tehlikesine işaret eder. İkinci açıdan sivil itaatsizlik, demokratik bir siyasal sistemin yanlış ya da eksik sinyallerini gösteren son derece yararlı (...) bir işleve sahiptir.”¹⁸ Bu yönüyle Yüksel Direnişi’ni doğrudan bir sivil itaatsizlik olarak tanımlamak ve alternatif liberal yaklaşımların onu verili demokrasiyi güçlendirmek ve sistemi bütünleştirmek misyonu yükledikleri sivil itaatsizlik tanımlarına hapsetmek direnişin devrimci özü ve karakterini indirgeme riskini taşımaktadır. Ancak sivil itaatsizliği, Rawls’ın tanımı ile en genel çerçevede “akla uygun bir şekilde adil demokratik bir rejimde, protesto edilen önemlerin yeniden düşünülmesini sağlamak ve muhaliflerin sağlam kanaatince toplumsal işbirliği koşullarına uyulmadığına dikkat çekmek üzere çoğunluğun adalet duygusuna hitap eden bir siyasi eylem”¹⁹ olarak ele alırsak son kertede Yüksel Direnişi’nin sivil itaatsiz bir karakter taşıdığını ifade edebiliriz.

“Sivil itaatsizlik ideolojik birliktelikleri gerektirmez. Aslolan karşı çıkılan ya da istenen şeylerde ortaklıktır..”²⁰ Yüksel Direnişi de –islami siyasi görüşe yakın çevrelerden Marksist-Leninist hareketlere kadar- değişen ideolojik ve politik görüşlerden pek çok kişi, kurum, siyasi parti ve oluşumun ve toplumun -özellikle Kürt ve Alevi yurttaşların eylem alanındaki aktif destek ziyaretleri göz önüne alındığında- çok farklı etnik ve sınıfsal kesimlerinden topladığı destekle KHK’lere karşı bu anlamda bir ortaklaşma zemini sağlamayı başarmıştır. Bu yönüyle, Arendt’in “anamlı sayıda yurttaşın, (...) itirazların artık dinlenip incelenmediğine ya da tersine, birtakım değişiklikleri gündemine alan hükümetin yasallığı ve anayasaya uygunluğu ciddi biçimde kuşkulu olan bir politikada ısrar ettiğine inandıkları bir durumda ortaya çıktığını”²¹ savunduğu sivil itaatsizlik tanımı ile de paralellik göstermektedir.

Yüksel Direnişi bazı yönleriyle etkili bir pasif direniş özelliği taşımakla beraber tek başına pasif direnişe de indirgenemez. Zira pasif direnişi aşan kimi pratikler eylem alanında pek çok kez gözlemlenmiştir. Yüksel Direnişi’nde şiddet ve polis baskısı hem direniş alanında hem de gözaltı sonrası gözaltı aracı ve karakolda öngörülemeyen boyutlara ulaştığı için

¹⁸ DD. S.83

¹⁹ Rawls, J. (2011), Sivil İtaatsizliğin Gerekçelenirilmesi. *Cogito*, 67. (Özgün çalışma 1966 tarihli). S.167

²⁰ KVÇ. S.14

²¹ Sİ. s.16

yurttaşların gerek kendilerini gerek diğerlerini polis şiddetinden korumak adına öz savunma olarak adlandırılabilir şekilde aktif olarak direnmek zorunda kaldığı polis saldırıları ve kimi sivil saldırılar yaşanmıştır. Eylemin kendisi ne kadar şiddet içermese de eyleme yönelik hem sık hem de sert şekilde gerçekleşen ve özellikle Gülmen ve Özakça'nın tutuklanması sonrası direniş alanı olan İnsan Hakları'nın polis tarafından işgal edilmesi ve yakınlarında gerçekleşen her türden eyleme yönelik süreklileşen polis saldırıları, Arendt'in söz ve eylem arasında kurduğu ilişkide sivil itaatsizliğin aşılımaya başlandığı noktaya işaret eden bakış açısını hatırlatmayı gerekli kılmaktadır: “Şiddet, sivil itaatsizlik eylemlerinde kendisine yer edinmişse artık söz konusu eylemlere sivil itaatsizlik diyemeyiz. Kamusal alana şiddet girmişse artık söz konusu bu alanda özgürlük, çoğulluk, söz ve eylem yok olmuştur. Bu alanda şiddeti uygulayan totalitarizm egemen olup çoğulluğun varlığı ortadan kalkmıştır.”²² Yüksel direniş alanını işgal eden kolluk kuvvetleri aracılığıyla mevcut iktidarın mekansal egemenlik arayışı içinde sürekli zor araçlarını devreye sokarak Yüksel Direnişi'nin şiddetsizlik ilkesini delmeye, şiddeti devreye sokarak sözü ve eylemi bitirmeye dönük çabalarının karşılık bulmadığını, eylemin halen sivil itaatsiz boyutunu en güçlü şekilde açık eden yasadışılık ve şiddetsizlik karakterini 290.gününü aştığı bu süreçte bile bir arada muhafaza ederek sözün ve eylemin tahakküm karşısında kendini her gün var edebildiğini gözlemlemektediriz.

DİRENİŞ VE ETİK ÖZNEMLİK

“Faşizmle savaşmak için onu anlamak zorundayız. İyimser hayallerin bize bir yararı olmaz. (...) Faşizmin boy göstermesine ortam hazırlayan ekonomik ve toplumsal sorunlardan başka bir insansal sorun da var.”²³ Bu nedenle Yüksel Direnişi ve açlık grevinin başlamasında direnişçilerin şahsında açığa çıkan etnik özneliği anlamlandırmak ve sürecin kritik bu noktaya evrilmesinde faşizmin doğrudan muhatapları olan diğer tüm ilerici kesimlerden her insanın bireysel payını anlamak adına sınıfsal ve ekonomik zorunlulukların saklanmamıza olanak sunan perdesi arkasından çıkarak insani ödev ve sorumluluklara çubuk bükme gerekmektedir. Arendt de “kişisel sorumluluğun politik sorumluluktan ayırt edilmesi”²⁴ gereğini vurgularken Nazi Almanya'sında faşizmin yükseliş günlerini hatırlatmaktadır:

²² Sİ. S.31

²³ Fromm E. (2016). Özgürlükten Kaçış. İstanbul: Say. (Özgün eser 1941-1969 tarihli). S.23

²⁴ Arendt H. (2014). Diktatörlük Dönemlerinde Kişisel Sorumluluk. (Özgün çalışma 1989 tarihli). KVC içinde (s.182-194). S.182

Ehvenişer denilerek bazı kötülüklerin sineye çekilmesi, bilinçli olarak kötülüğün kendisinin kabul ettirilmesinin bir aracı olarak kullanılıyor. Verilebilecek pek çok örnekten birisi, Yahudilere yönelik imha politikasıdır: Yahudilerin topyekün imhasına başlanmadan önce bir dizi Yahudi karşıtı önlem alınmıştır. Bu münferit önlemlere, her şeyin daha kötü olacağı endişesiyle rıza gösterilmiş ve böylelikle sonunda, artık daha kötüsünün olamayacağı bir aşamaya ulaşılmıştır. Burada insanın kendi değerler sistemine tümüyle ters düşen gelişmeleri fark etmek konusunda basiretinin nasıl bağlandığını görüyoruz.²⁵

“İnsan ilişkilerinin çıplak menfaate, duygusuz nakte indirildiği, her türlü toplumsal hayatın tek bir buyruğun (vicdan nedir bilmeyen serbest ticaretin) hükmü altına olduğu bir evrendir bizimkisi.”²⁶ Muhalefeti oluşturan bireylerin de “sadece insan olarak değil makineler gibi her şeyiyle devlete hizmet ettiği”²⁷ ve faşizmin yükselişine karşın Arendt’in tarif ettiği “basiret bağlanması” sendromunu yaşadığı bu süreçte Yüksel Direnişi herkesin “kendi yargısına göre, çoğunluğun çıkardığı yasalar adaletin belirli sınırlarını aşıyorsa, sivil itaatsizliği düşünebileceğini” zira çoğunluğun eylemlerini kayıtsız şartsız kabul etmemiz ve kendimizin ve başkalarının özgürlüklerinin inkar edilmesine boyun eğmemiz gerektiğinin”²⁸ hatırlatmıştır. “Siyaset ve demokrasiyi yeniden motive etmek için gereken etik enerji, Marx’la birlikte hakiki demokrasi diyebileceğim imkanı yaratmaya çalışan o bir çok yere dağılmış ve konumlanmış çok sayıda anti-otoriter grupta bulunabilir.”²⁹ Bunun pratik karşılığı da Yüksel Direnişi sonrası Malatya’da Erdoğan Canpolat, Özkan Karataş, Sertaç Ökdemir, ve Cengiz Uğurlu, İstanbul’da Betül Celep, Düzce’de Alev Şahin, Bodrum’da Engin Karataş, Ankara’da Cemal Yıldırım ve Mahmut Konuk gibi ihraç kamu emekçilerinin kendi direnişlerini Yüksel Direnişi ile dayanışma içinde ve Yüksel’in ortaya koyduğu sivil itaatsizlik formatında kendi “İşimi geri istiyorum” talepleri ile başlatmalarında gözlemlenebilir. Thoreau’nun yaşadığı çağda “köleliğe ve savaşa karşı olmasına rağmen bunlara son vermek için kılını bile

²⁵ KVC. S.186

²⁶ Crichley S.(2010). *Sonsuz Talep Bağlanma Etiği Direniş Siyaseti*. İstanbul: Metis. S.104

²⁷ Sİ. S.60

²⁸ SİG. S. 172

²⁹ STBE. S.99

kıpırdatmayan binlerce insan”³⁰ olduğu gibi bugün ihraç edilen ve edilmeyen binlerce insan da KHK hukuksuzluğuna karşı olmasına rağmen sivil bir yurttaş olarak ortaya koyabileceği karşı duruşu nasıl sergileyebileceğine kafa yormaktansa “kitlelilik” gibi bir fantasmayı sürekli hayalinde canlı tutarak beklemeyi tercih etmiştir. Faşizmin ilerleyişi Türkiyeli ilerici-devrimciler için bir sır değildi fakat sanki tüm bu ilerici kesimler saldırılara çok hazırlıksız yakalanmıştı. Fromm, nasıl ki Arendt gibi Nazizme işaret ederek “Almanya’daki milyonların, özgürlüklerini başkalarının eline teslim etmekte gösterdikleri isteklilik, atalarının o özgürlüğü savunmakta gösterdikleri isteklilikten az olmadığını (...) ve özgürlük istemek yerine, ondan kaçmanın yollarını aradıklarını”³¹ hatırlatıyorsa, Türkiye’nin batısında emek mücadelesine dair her zaman söyleyecek bir çift sözü olan muhalif tüm toplum kesimleri ve siyasi oluşumların da adeta hiç savaşmadıkları bir düşmanı çoktan yenmiş gibi faşizmle çarpışma ve çatışmadan uzak duran kayıtsız bir tablo çizdiklerini ve Yüksel Direnişi’nin bu tabloyu aşan önemli ağırlık merkezlerinden biri olduğu söylemek abartılı olmayacaktır. Fromm, Alman ve İtalyan tipi diktatörlükleri dizgelerini kastederek “faşizm iktidara geldiğinde, insanların çoğu, gerek kuramsal gerekse pratik açısından hazırlıksızdı”³² derken sanki içinden geçtiğimiz konjonktürde muhalefetin tinini gözler önüne sermektedir. Oysaki “bilge kişi ne doğruyu şansın merhametine bırakacak, ne de doğrunun çoğunluğun gücüyle geçerli hale gelmesine istek duyacaktır. Kitle eyleminde çok az erdem olur.”³³ Elbette ki Thoreau’nun kulağa fazla bireyselci gelen bu yaklaşımı ile kitle eylemlerini karalamak asıl amacımız değildir. Zira, Gülmen ve Özakça’nın hem oturma eylemi hem açlık grevi evrelerinde açığa çıkan bireysel iradenin ve itaatsiz karşı duruş gücünü, direnişin giderek genişleyen bir dayanışma ağı içerisinde kitlesel bir karakter kazanmasına borçludur. Üstelik “bireysel” dediğimiz tavrı, kendisine zemin olan toprağından, tam dabu dönem ortaya çıkmasının tarihsel arka planında yer alan örgütlü bir bilincin mayasından ve sınıflar mücadelesine dair ideolojik bir perspektiften kopararak ele almak direnişi ve her fırsatta “devrimci-demokrat kamu emekçileri” olduklarını vurgulayan iki açlık grevi direnişçisini apolitikleştirmek anlamı taşır.

³⁰ Si, s.63-64

³¹ ÖK. S.22-23

³² ÖK. S.26

³³ Sİ, S.65

Thoreau'nun vurguladığı bireyselliğe, iradenin özerkliği bağlamında ışık tutarak Yüksel Direnişi'ni başlatan Gülmen şahsında açığa çıkan özerk iradenin faşizme karşı açığa çıkardığı politik-moral güce, ortaya koyduğu pozitif iktidara vurgu yapabilmeliyiz. Üstelik açlık grevi direnişçilerinin ilk günden beri “İşimi geri istiyorum” talebi ve kendi isimlerinin yazılı olduğu döviz ve önlükleri giymeleri gibi basit görsel kodlarla bile açığa çıkan direnişin sivil karakteristiğini vurgulamak ve en nihayetinde işini geri isteyen iki eğitim emekçisinin ortaya koyduğu iradenin hakkını teslim etmek de direnişinin politik gücünü azımsamak bir yana sivilliği ile açığa çıkan gücün politikliğine vurgu yapmak anlamı taşımaktadır. “Herkes her şeyden sorumludur ve özünde bizim de suç ortağı olmadığımız hiçbir adaletsizlik yoktur dünyada.”³⁴ Bu nedenle, Gülmen ve Özakça'yı iki bireyden çok daha fazlası olarak görmeyi başarırken aynı zamanda ve her şeyden önce iki birey olarak direnişteki öncü paylarını unutmamak, açlık grevinin iktidardan önce direniş dostlarına bir çağrı olduğunu ve herkesin bu direnişteki bireysel sorumluluğun ne derece önemli olduğunu hatırlamak açısından da bir anlam taşımaktadır. “Şayet iyi talebinin bir talep olarak deneyimlenebilmesi için bu talebin onaylanması gerekiyorsa, o zaman bu onay bir benlik tarafından veriliyor demektir. Başka kim verebilir ki?”³⁵ Açlık grevi karşısında direnişçilere “bırakın” tembihi yapan muhalif kesimlerin kuşkuculuğu onları bu kararlarında desteklemeye devam eden kesimlere yönelmiş gözükmese de aslında tam olarak etik öznelliğe ve direnişçilerin benliğine yönelmektedir. Direnişçileri “çilecilik” ile itham eden kimi “hümanist” yaklaşımlara bir yanıt olarak faşizmin örgütlediği mazoşit özveri ile direnişin ödün tanımaz tinsel bütünselliği arasındaki ayrıma işaret eden Fromm'un sözlerine kulak verelim:

Bedensel benliğimizin talepleriyle zihinsel benliğimizin amaçlarının çelişebilir nitelikte olması, tinsel benliğimizin bütünlüğünü korumak için bedensel benliğimizi feda etmek durumunda kalabilmemiz yaşamın trajik olgularından biridir. Ölüm hiçbir zaman, en yüksek ideal uğruna ölmek söz konusu olduğunda bile tatlı değildir. Anlatılması olanaksız ölçüde acıdır, ama gene de

³⁴ Foucault M. (2007). *Seçme Yazılar 4: İktidarın Gözü*. İstanbul:Ayrıntı (Birinci Basım 2003). S.112

³⁵ STBE. S.30

*bireyselliğimizin en kesin ortaya konulması biçimi olabilir. Bu türden bir özveri, faşizmin örgütlediği özveriden tümüyle farklıdır.*³⁶

Açlık grevi direnişçilerinde aslında başkalarının beklentilerine uygun davranmalarını bekleyerek onlardan direnişin kaderini kendi hümanist istekleri doğrultusunda değiştirmelerini talep edenler onların aldığı kararı sorguladıkları noktada “yaşamına, özgürlüğüne ve rahatına doğrudan gelebilecek tehditlerin yarattığı korkuyla güdülmüş bulunmalarına karşın kararı verenin kendileri olduğunda kendilerini ikna etmeyi”³⁷ başarmışlardır. Buna karşılık her nasılsa direnişleri uğruna kendilerinin sahip olduğu tüm lüksleri bir bir kaybetmeyi göze alarak direnişi sürdüren açlık grevi direnişçilerinin kararları arkasındaki “özgür iradeyi” sorgularlar. Ahlaki eylemin insanın kendisinin kişisel olarak bağlanmadığı normları ironik bir biçimde manipüle etmesinden ibaret olduğu gibi kaba bir ahlaki dışsalcılık ile “Rousseau’nun düştüğü tedirgin edici açmaza, insanları özgür olmaya zorlama açmazına”³⁸ düşmektedirler.

İKTİDAR, BEDEN VE AÇLIK GREVİ HAKKI

Hans Saner’in “Demokrasi görüntüsü altında yavaş yavaş, neredeyse fark edilmeyecek biçimde bir dernek, parti ya da tabaka oligarşisi ortaya çıkabilir; hukuk devleti adına temel haklar yok edilir; direniş hakkı yeni düzenlemelerle adım adım etkisiz hale getirilir”³⁹ diyerek tarif ettiği çürüme sürecindeki demokrasiler tanımına giderek daha fazla yaklaşan OHAL dönemi Türkiye’inde özellikle iki direnişçinin iktidarın bedenleri üzerindeki maddiliğini⁴⁰ reddederek açlık grevine başladıkları ikinci evrede “direnme hakkı” tartışmalarını yeniden güncel bir tartışma haline getirmesi oldukça anlamlıdır. Gülmen ve Özakça’nın özellikle açlık grevi süresince söylemlerinde artık temel talepleri olan “İşimi geri istiyorum”un yanı sıra açlık grevi yaparak direnme hakkına yaptıkları vurgu da direnme haklarının geri kazanılması için yeniden direnmeyi öğretmesi açısından anlamlıdır. Böylece sadece kendi işleri için direnmenin yanı sıra, milyonların ve her şeyden önce bugün direnme sorumluluğu olup da

³⁶ ÖK. S.274

³⁷ ÖK. S.207

³⁸ STBE. S.30

³⁹ KVC. S.175-176

⁴⁰ SYİG. S.39

Türkiye'nin batısına ve emekçi sınıflarına hitap eden ilerici kesimlerin fiilen teslim etmiş gözüktükleri direnme hakkını geri kazanmaya yönelik bir duruşu da temsil etmektedirler.

OHAL dönemi sonrası iktidarın yeniden şekillendirdiği kurumları, işaret ettiği “eylem/e biçimleri”, yeni hak ve özgürlükleri (!) belirleyen yeni kısıtlayıcı kararları ve KHK'ler ile ortaya koyduğu yeni kanun ve kararlar sisteminin bütününden oluşan heterojen yapı içine sıkıştırdığı bedenler üzerinde ilan ettiği sınırsız tahakküme karşı Gülmen ve Özakça'nın süresiz açlık grevini merkezine alan Yüksel Direnişi, sadece iktidar yanlısı halk kesimlerinin değil, ilerici, muhalif ve/veya devrimci demokrat olarak adlandırabileceğimiz kesimlerin de bedenlerini, tavırlarını, gündelik yaşamlarını kılcal yoldan kuşatarak mevcut mücadele profiline en kaba haliyle “OHAL dönemindeyiz, böyle bir eylem yapamayız.” söylemine indirgenmesi ile sonuçlanan “normallerle anormaller arasında sınıflandırıcı bir dispozitif”⁴¹ adeta kırıp parçalamıştır. Zira “bedene hakim olma, beden bilinci, ancak iktidarın bedeni kuşatmasıyla elde edilebilmiştir: Jimnastik, idmanlar, kas geliştirme, çıplaklık, güzel bedenin yüceltilmesi”⁴² ile Gülmen ve Özakça'ya hem tutuklanmaları ile sonuçlanan ev baskınında hem de hastaneye kapatılmaları ile sonuçlanan hücre baskınında uygulanan fiziksel işkence ve şiddet, iktidarın bu sapkın beden politikasından bağımsız değildir.

“Fiziksel açlık nasıl bedeni ölüme götürürse, kendini tümünden yapayalnız ve soyutlanmış hissetmek de aynı şekilde insanın zihnini parçalamaya götürür.”⁴³ İşte Gülmen ve Özakça'nın yaşamını asıl tehdit eden şey, onları ilkinden kurtarmak adına ikincisine hapsedmeye çalışan şiddetin ta kendisidir. Hapishane ve hastane: cezalandırma, gözetleme, kontrol altında tutma. Sağlıklı yaşam ve dengeli beslenme saplantısı ile hapishanede gece kontrollerinde uykuları bölen gardiyanların yerini hastanede istirahati bölen doktorlar almıştır; değişen tek şey üniformanın rengi. “Burjuvazinin korktuğu şey, 18.yüzyılda bilinmekte olan, hoş gelen ve hoş görülen yasa-dışılık türüydü.”⁴⁴ Aynı korkunun bugün de sürdüğü ve iki açlık grevcisinin işlediği suç her neyse toplumun adaletsizlikten muzdarip bütün kesimlerini cezpt ettiği için iki bedenin cezalandırıldığı açıktır. Nitekim yasalara duyulan güven, toplumsal ölçekte azalmaya başladığı için “yasadışılığın, yasaya aykırılığın bazı biçimleri giderek daha fazla kabul

⁴¹ SYİG.. S.44

⁴² SYİG. S.39

⁴³ ÖK. S.35

⁴⁴ SYİG. S.25

görmektedir.”⁴⁵ Gülmen ve Özakça'nın bedenlerini ele geçirme arzusu ve sağlıklı yaşamları propagandası üzerinden iktidarın arkaik, fantastik⁴⁶, şizoid zorla besleme hırsı. İki beden açlık ile iktidarın hükmetme alanının dışına çıkması ve tamamen kendi iradelerinin kontrolü altındaki bu özgür alanda direnişi sürdürmesinin, iktidarın bedenler üzerindeki tahakküm hırsını nasıl tetiklediğini ilk önce bu iki bedeni hapisaneye ve tecride kapaması, sonrasında ise yine zor yoluyla hapisane hastanesi içine kilitlemesinde yalın olarak görebilmekteyiz. Ancak direnişte dünyayla kurulan tinsel ilişki çok çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. “Tanrı’ya inanan ve bir hücrede yaşayan keşiş, kendisini savaşçı yoldaşlarıyla bir hissedem, tecrit edilmiş siyasi tutuklu törel açıdan yalnız değillerdir.”⁴⁷ Açlık grevi direnişçilerini hem tutsak hem hasta olarak bir hapisane hastanesinde alıkonulduğu bu çifte baskı durumunda Foucault'nun sorusu ve cevabı iki kat anlam taşımaktadır: ”Hapishaneye bir hastanın mı (ya da hastaneye bir mahkûmun mu) konduğunu sanıyorsunuz? Hiç de değil! Tehlikeli olan kapatılır. Tehlikeli olarak görülme olgusunu suç olarak tasnif etmeye kadar varmışlardır...”⁴⁸ Açlık grevcilerinin eriyen kaslarından, yağlarından, düşen tansiyonlarından duydukları korku, yaşam hakkına duydukları saygıdan değil; iktidarın hepimizin bedenlerinde işlettiği *kendi bedenime hayranım, ben bedenimle varım, ona zarar gelmesini istemiyorum. O halde sigara içmemeli, spor yapmalı ve polisten dayak yememeliyim*-türünden bir çeşit duygulanımla kendi bedenimizi arzulamamızla sonuçlanan titiz beden politikası çalışmalarını artık uygulayamadıkları Gülmen ve Özakça'nın eriyen bedeninde açığa çıkan tahakkümlerini gram gram kaybetmelerinden dolayı duydukları rahatsızlıktandır. Gülmen ve Özakça'yı “tehlikeli” kılan da budur. Kendi bedenleri üzerindeki arzunun kontrolünü bir direniş aracı olarak ellerine almaları azılı suçlular olarak fişlenmeleri için yetmiş ve artmıştır.

“Nasıl olur da ölümle sonuçlanabilecek bir direnişi tercih edilebilir?” sorusunu sormak “Bir birey nasıl kendi bedeni üzerinde son sözün sahibi olabilir?” sorusunu sormakla eş değerdir. “Açlık grevini bırakın” diyenlerin tüm iddiası kendilerinin Gülmen ve Özakça'yı yaşama çağırıldığı ve geri kalan herkesin onları ölüme teşvik ettiği olmuştur. Oysaki “Bırakın”

⁴⁵ SYİG. S.27

⁴⁶ SYİG. s.23'te bkz. ”Belli ki bir iktidar biçimi toplumsal beden içine uygulandığı andan itibaren hükümran mitolojisi artık mümkün değildir. Hükümran, hem canavarca hem arkaik, hem fantastik bir şahsiyet hali alıyordu.”

⁴⁷ ÖK. S.36

⁴⁸ SYİG. S.127

çağrısı yapmayanların savunduğu iddia edilen “Hayır, açlık grevini asla bırakmayın!” gibi bir arzunun dillendirildiğini duymak bu süreçte çok da gözlemlenmiş bir fenomen olmamıştır. Nedense çığırkanlığın daha çok ilk gruptan yükseldiğini görmekteyiz. Çünkü direnişçilerin taleplerini ve direnme haklarını savunanlar iktidarın diliyle iktidara ve direnişçilere seslenmezler. Benzer şekilde, iktidara karşı söylem geliştirdiğini düşünerek direnişçilere “Grevi bırakın” çığırıcılığı yapan “tırnak içinde ilerici” kesimler, kendi sağlıklı yaşam hayallerini direnişçilerin bedenleri üzerinde yeniden kurgularken başkasının bedeni üzerine arzularını dile getirmedeki iştahlarını iktidarın sofrasındaki arzulardan almaktadır.

SONUÇ YERİNE

Bu çalışma, Türkiye’nin, batısında ilan edilen OHAL sonrası –ki bölge illeri açısından bu süreç çok daha öncesinde başlamış ve Sur, Cizre, Nusaybin gibi kentlerde Kürt yurttaşlara yönelik katliamlar batıyı da er ya da geç vuracak faşist bir kasırganın habercisi olmuştu- içine girdiği sertleşen yeni faşizm koşullarında, eleştirel ve sistem karşıtı teorinin yüzünü yeniden yanı başındaki sokağa dönerek verili mücadele pratikleri içerisinde, kendine muhalif diyen herkes için –ister mesafeli dursun, ister tam dayanışma içinde bulunsun- yeni bir tartışma odağı olmuş Ankara-Yüksel Direnişi’ni, direniş alanındaki gözlemler ve doğrudan sokağın sıcak belleği ile harmanlayarak bir sivil itaatsizlik eylemi olarak değerlendirme çabasıyla kuramsal literatüre mücadele pratiğinin içinden güncel ve somut bir örnek ile katkı sunma amacı ile kaleme alınmıştır. Nuriye Gülmen’in tek başına başlattığı, daha sonra Semih Özakça ile beraber süresiz açlık grevine dönüştürdüğü ve nihayet ikisinin de tutuklanması ile sonuçlanan; ancak tutuklandıktan sonra da kendilerinin içeride açlık grevi ile, destekçilerin dışarıda, Yüksel Caddesi’nde polis ve gözaltı saldırılarına karşın her gün ve günde iki kere olmak üzere yaptıkları basın açıklaması ile devam ettirdiği Yüksel Direnişi Türkiye’de faşizmin kurumsallaşmasına zemin sunan OHAL uygulamalarına ve KHK’lere karşı Batı ve emek eksenli mücadelenin en önemli odağı ve öncüsü haline gelmiştir.

Evet, iktidar açlık grevi direnişçilerinin kendi bedenleri üzerindeki arzularını yönetememektedir. Faşizmin iki eğitim emekçisinin özgürlüğü ve yaşamı hakkında vereceği hükümden bağımsız olarak, aynı faşizmin muhatabı olan toplumun tüm kesimlerinin direniş iradesini ne derece sahiplenecekleri bu tarihi direnişin somut kazanımlarını belirleyecektir. Yüksel Direnişi, Türkiye’de en geniş toplumsal kesimlere KHK’lere dair direnişin sesini

taşınması bir yana dünya kamuoyuna da Türkiye’de yükselen faşizmin ayak seslerini en geniş ölçüde duyurmayı başarmıştır. Gülmen ve Özakça’nın şahsında sürdürülen direniş iradesi direnişin çok daha önceki aşamalarında bile OHAL ve KHK’lere karşı Türkiyeli emekçilerin ve ilerici-devrimcilerin mücadele tarihine önemli bir moral kazanım ve deneyim olarak kazanmıştır.

Somut bir “İşimi geri istiyorum” talebi etrafında hem mevcut OHAL yasaklarını delerek yasa-dışılık ilkesini, polis şiddetine karşı büyük oranda karşı şiddet içermeyen şiddetsizlik unsurunu, kamusal alanda yerini, saatini ve gerek oturma eylemi gerek son süreçte polis saldırılarıyla sonuçlanan basın açıklaması olarak açıkça duyurulan katılımcı eylem biçimi ile alenilik ve hesaplanabilir özellikleri, direnişçilerin eylemlerinin sonucunda açığa çıkan ve çıkması muhtemel siyasi ve hukuki sorumluluğun üstlenmesi, OHAL ve KHK gibi genel bir mağduriyet ve hak gaspı uygulamalarına karşı toplumun geniş kesimine adalet anlayışının hatırlatması gibi unsurlarıyla Yüksel Direnişi sivil itaatsizliğin başat karakteristiklerini taşımaktadır. Halen sivil itaatsizlik karakterini koruyarak devam eden bu direnişin ilerleyen günlerinde tüm muhalif kesimler açısından faşizme karşı yeni direnme noktaları yaratmaya gebe olduğu açıktır. Ortaya çıkan bu yeni direniş olanaklarının o ya da bu ölçüde toplumun muhalif kesimlerince değerlendirilebilmesi yükselen faşizme karşı Türkiye’nin batısındaki emekçilerin mücadele tarihinin sadece kısa değil uzun vadede de hangi yönde evrileceğine dair önemli bir dönüm noktası olacaktır.

KAYNAKÇA

Arendt H., Dworkin R., Habermas J., Galtung J., King M.L., Rawls J., Snaer H., Thoreau H.D.(2014), *Kamu Vicdanına Çağrı Sivil İtaatsizlik*. Yakup Coşar (Alm. Çev.), İstanbul:Ayrıntı. (İlk Baskı 1997) (Dipnotlarda KVÇ kısaltması ile referans verilmiştir.)

Altıparmak K. (2016,6 Eylül). OHAL KHK'leri "Sivil Ölüm" mü Demek?

<https://m.bianet.org/bianet/siyaset/178496-ohal-khk-leri-sivil-olum-mu-demek>

Crichley S.(2010). *Sonsuz Talep Bağlanma Etiği Direniş Siyaseti*. İstanbul: Metis.
(Dipnotlarda STBE kısaltması ile referans verilmiştir.)

Çelebi A. (2011). Demokrasinin Derinleşmesi: Bir Yöntem Olarak Sivil İtaatsizlik. *Cogito*,
Sayı:67. (Dipnotlarda DD kısaltması ile referans verilmiştir.)

Foucault M. (2007). *Seçme Yazılar 4: İktidarın Gözü*. İstanbul:Ayrıntı (Birinci Basım 2003).
(Dipnotlarda SYİG kısaltması ile referans verilmiştir.)

Fromm E. (2016). *Özgürlükten Kaçış*. İstanbul: Say. (Özgün eser 1941-1969 tarihlidir.)
(Dipnotlarda ÖK kısaltması ile referans verilmiştir.)

Küçük, C.. (2016, 16 Ocak). 'Medeni Ölüm' mekanizmaları.

<http://www.star.com.tr/yazar/medeni-olum-mekanizmalari-yazi-1082729/>

Öztürk, F.(2017, 29 Nisan). OHAL intiharları: 9 ayda en az 37 kişi kendini öldürdü.

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39745716>

Rawls, J. (2011), *Sivil İtaatsizliğin Gerekçelendirilmesi*. *Cogito*, 67. (Özgün çalışma 1966
tarihlidir) (Dipnotlarda SİG kısaltması ile referans verilmiştir.)

Thoreau, H.D. *Sivil İtaatsizlik*. İstanbul:Say (Özgün eser 1846 tarihlidir) (Dipnotlarda Sİ
kısaltması ile referans verilmiştir.)

Uluslararası Af Örgütü (2017). Gelecek Karanlık Türkiye'de İhraç Edilen Kamu Çalışanlarına
Dönük Sonu Gelmeyen Baskılar (Endeks:EUR 44/6272/2017). Londra: Amnesty
International Ltd.

[https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/GelecekKaranlikTRAmnesty\(1\).pdf](https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/GelecekKaranlikTRAmnesty(1).pdf)